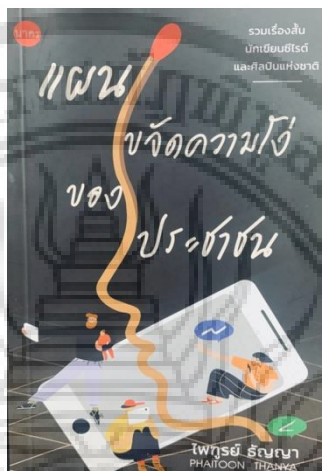

บทปริทัศน์หนังสือ รวมเรื่องสั้นชุด แผนขจัดความโง่ของประชาชน

ขวัญชนก นัยจรรย์¹

Khwanchanok Naijarun¹

ชื่อหนังสือ	แผนขจัดความโง่ของประชาชน
ชื่อผู้แต่ง	ไพฑูรย์ ธัญญา
จำนวนหน้า	214
สำนักพิมพ์	นาคร
ปีที่พิมพ์	2562
ราคา	180 บาท

หน้าที่ประการหนึ่งของวรรณกรรมคือฉายภาพความเป็นไปของผู้คนในสังคม นักวิชาการหลายท่านจึงให้ข้อสังเกตว่าหากอยากเห็นสภาพสังคมในช่วงเวลาใดให้ศึกษาจากวรรณกรรมที่แต่งขึ้นในช่วงเวลานั้น รวมเรื่องสั้นชุด แผนขจัดความโง่ของประชาชน ของ ไพฑูรย์ ธัญญา ซึ่งเป็นนามปากกาของรองศาสตราจารย์ ดร.ธัญญา สังขพันธานนท์ นักเขียนเรื่องสั้นชนะเลิศรางวัลซีไรต์ ปี 2530 และศิลปินแห่งชาติสาขาวรรณศิลป์ เรื่องสั้นชุดนี้ได้ทำหน้าที่ของวรรณกรรมในการฉายภาพเรื่องราวของผู้คนในสังคมยุคโลกาภิวัตน์ในเกือบทุกระดับชั้น ผ่านเรื่องราวที่

¹ อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์

*Corresponding author; email: nkhwanchanok@hotmail.com

นำเสนอทวิลักษณ์ความเป็นสมัยเก่า คือ ช่วงเวลาก่อนที่เทคโนโลยีจะเข้ามามีบทบาทกับผู้คนในสังคม และความเป็นสมัยใหม่ คือ ช่วงที่เทคโนโลยีรัดตึงผู้คนไว้แนบแน่นด้วยระบบเครือข่ายสังคมออนไลน์ ที่สำคัญการเปลี่ยนผ่านช่วงเวลาดังกล่าวได้สร้างช่องว่างระหว่างวัยให้กับคนบางกลุ่มที่ไม่สามารถปรับตัวได้ทันอย่างแสนสาหัส

รวมเรื่องสั้นชุด แผนขจัดความโง่ของประชาชน ประกอบไปด้วยเรื่องสั้นจำนวน 10 เรื่อง ได้แก่ เธอไม่ถูกเชื่อมต่อ ถ้าสัญญาณดีจะโทร.หา ระหว่างฝนตก ลับหาย โลนัซรา ฉวยฉายดิจิทัล บางอย่างอยู่ข้างใน ไม่มีอะไรเป็นพิเศษ ผมยังไม่ได้นอนสักงีบ พระเยซูไม่เฝ้าบาป และแผนขจัดความโง่ของประชาชน จุดเด่นของรวมเรื่องสั้นชุดนี้ คือ การนำเสนอภาพผู้คนในสังคมในช่วงของการเปลี่ยนแปลงไปสู่ยุคโลกาภิวัตน์ สามารถจำแนกเป็น 3 ประเด็นดังนี้

ประเด็นที่ 1 โลกดิจิทัลกับความเป็นมายาคติบนสังคมออนไลน์

โลกดิจิทัลกับความเป็นมายาคติบนสังคมออนไลน์ปรากฏผ่านเรื่องสั้นจำนวน 4 เรื่อง คือ เธอไม่ถูกเชื่อมต่อ ถ้าสัญญาณดีจะโทร.หา ระหว่างฝนตก และผมยังไม่ได้นอนสักงีบ ผู้คนที่ถูกนำเสนอในเรื่องล้วนตกอยู่ภายใต้อำนาจของโลกเสมือนซึ่งเป็นโลกสมัยใหม่ โลกที่เทคโนโลยีรัดตึงผู้คนไว้แนบแน่นด้วยระบบเครือข่ายสังคมออนไลน์ (Social Network) การสนทนาผ่านสื่อสังคมออนไลน์ทำให้ผู้คนได้มีสายสัมพันธ์กันโดยไม่จำเป็นต้องรู้จักตัวตนที่แท้จริงของกันและกัน เช่น ชายหนุ่มกับหญิงสาว จากเรื่อง “ระหว่างฝนตก” ที่พูดคุยกันผ่านช่องสนทนาในเฟซบุ๊ก (Facebook) โดยที่พวกเขาไม่เคยรู้จักกันในโลกความจริงมาก่อน ดังข้อความ “เขาไม่รู้จักเธอมากไปกว่าขอบเขตของถ้อยคำและเรื่องเล่าที่พร้อออกมาทางกล่องข้อความสนทนา เขาอ่านถ้อยคำของเธอและอ่านเธอไปพร้อมกัน เรียนรู้อารมณ์และความรู้สึกจากคำพูดเหล่านั้น บางครั้งรู้สึกเหมือนขีดใกล้ หลายครั้งช่างห่างเหินจนชวนหวั่นไหว สำหรับเขา เธอช่างกึ่งจริงกึ่งฝัน เหมือนโลกที่ทับซ้อนซ้อนกัน” (2562, น. 60) จากข้อความแสดงให้เห็นว่าผู้คนในโลกสมัยใหม่มีความใกล้ชิดกันมากขึ้น ดังนั้นการทำความรู้จักตัวตนที่แท้จริงของผู้คนจึงทำได้ยากขึ้น เพราะคนรับรู้เรื่องราวของกันและกันผ่านเพียงสิ่งที่คนผู้นั้นต้องการนำเสนอ เรื่อง “ผมยังไม่ได้นอนสักงีบ” เล่าเรื่องราวของชายหนุ่มผู้เสพติดการ “รูตเลื่อน” หน้าจอ เขาชอบติดตามผู้คนในโลกเสมือนนั้น โดยเฉพาะเฟซบุ๊กของ ‘ใครก็ตาม กรุไม่ปลื้ม’ ซึ่งเป็นภาพแทนของผู้ใช้เฟซบุ๊กซึ่งไม่เคยพึงพอใจกับเรื่องราวหรือเหตุการณ์ใด ๆ ทั้งนั้น ‘สอศอจ.’ ผู้ชอบวิเคราะห์เหตุการณ์ทางการเมือง และ ‘สาวน้อยแมคโดนัลด์’ หญิงสาววัยรุ่นที่ชอบถ่ายรูปรักสนุก และไม่เคยสนใจเหตุการณ์ใด ๆ ในสังคม ชายหนุ่มไม่เคยรู้จักผู้ใช้เฟซบุ๊กทั้ง 3 คนนี้ ดังข้อความที่ว่า “คนแรกที่ผมเห็นสถานะของเขาก่อนใครอื่นทั้งหมดในโลกออนไลน์ก็คือ ผู้ที่ใช้ชื่อว่า ‘ใครก็ตาม กรุไม่ปลื้ม’ บอกตามตรงผมติดหน้า

เฟซของเขายิ่งกว่าติดเฟซของ สอศอจ. เสียอีก” (2562, น. 60) แม้ไม่รู้จักกันแต่ชายหนุ่มก็ได้มีโอกาสปฏิสัมพันธ์กับคนเหล่านี้ผ่านข้อความทางเฟซบุ๊ก ส่วนเรื่อง “เธอไม่ถูกเชื่อมต่อ” เป็นเรื่องราวของหญิงสาวบ้านนอกที่เข้ามาสมัครงานในเมืองหลวง เธอตกอยู่ภายใต้อำนาจของโลกเสมือน โลกที่ผู้คนต่างปฏิสัมพันธ์กับผู้คนบนหน้าจอมากกว่าผู้คนตรงหน้าจริง หญิงสาวถูกคุกคามทางเพศในที่สาธารณะ แต่เธอไม่สามารถเรียกร้องหรือขอความช่วยเหลือจากใครได้เพียงเพราะโลกเสมือนทำให้คนไม่สนใจคนในโลกจริง และเรื่อง “ถ้าสัญญาณดีจะโทร.หา” เล่าเรื่องราวของชายหนุ่มชนบทที่หลงรักภรรยาของผู้อื่น ทั้งคู่ติดต่อกันผ่านแอปพลิเคชันไลน์ (Line) แต่เรื่องนี้จบลงที่ชายหนุ่มเลิกไม่ติดต่อและไม่ไปพบกับหญิงสาวตามสัญญา โดยเขาเลือก “ไต่สูงขึ้นไปตามไหล่เขา ไกลออกมาจากหมู่บ้านและเส้นทางที่คุ้นเคย กระทั่งเข้าเขตที่รกทึบที่สุดของป่าสงวนแห่งชาติ และบนหน้าจอโทรศัพท์มือถือไม่ปรากฏขีดสัญญาณให้เห็นอีกต่อไป” (2562, น. 52) แสดงให้เห็นว่าโลกดิจิทัลเชื่อมโยงผู้คนให้ใกล้ชิดกันมากขึ้น โอกาสที่คนจะทำผิดศีลธรรมก็มีมากขึ้นเช่นกัน เรื่องนี้ได้สอดแทรกจิตสำนึกของความเป็นมนุษย์ผ่านพฤติกรรมของชายหนุ่มที่สามารถเอาชนะใจตัวเองได้ ดังนั้นเรื่องสั้นเหล่านี้จึงสะท้อนให้เห็นมายาคติในสังคมออนไลน์ที่เป็นเพียงโลกเสมือนเท่านั้น

ประเด็นที่ 2 เมื่อก้าวสู่โลกดิจิทัล เราทิ้งใครไว้ข้างหลัง

ประเด็นนี้เป็นการนำเสนอทัศนะที่กระตุ้นจิตสำนึกของผู้คนว่าเมื่อก้าวสู่โลกดิจิทัล เราได้ทิ้งใครไว้ข้างหลัง ปรากฏผ่านเรื่องสั้น 3 เรื่อง คือ ลับหาย ไลน์ชรา ดุยฉายดิจิทัล และบางอย่างอยู่ข้างใน นำเสนอภาพผู้คนวัยหลังเกษียณ และวัยชรา ผู้ซึ่งมีความหวัง ความฝัน และการดำเนินชีวิตแบบไร้เทคโนโลยี แต่เมื่อเทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทกับคนสมัยใหม่ ทำให้เกิดเป็นช่องว่างระหว่างวัย ดังตัวอย่างจากเรื่อง “ลับหาย ไลน์ชรา” เป็นเรื่องราวของชายชราที่บังเอิญพบเจอกับชายหนุ่มในสวนสาธารณะ ทั้งคู่ได้แลกเปลี่ยนกัน ชายชราส่งรูปภาพและข้อความมาทักทายชายหนุ่มจนเขารำคาญ ซึ่งชายหนุ่มเองก็ไม่เคยตอบกลับข้อความสักครั้ง กระทั่งข้อความจากชายชราไม่ถูกส่งมาอีก เนื่องจากชายชราได้เสียชีวิตไปแล้ว เรื่องนี้ทิ้งท้ายตอนจบเรื่องด้วยข้อความสุดท้ายจากชายชราถึงชายหนุ่มว่า “แค่ให้รู้ว่าห่วงใย ไม่จำเป็นต้องใส่ใจ ให้รับรู้เอาไว้ก็พอ” (2562, น. 52) และเรื่อง “ดุยฉายดิจิทัล” เป็นการเล่าเรื่องแบบอุปมานิทัศน์ผ่านเรื่องเล่าของหลานชายक्रमะลีที่เขียนเรื่องของक्रमะลีลงในสื่อโซเชียล เรื่องของक्रमะลีถูกนำเสนอตั้งแต่ความสวยงาม สมบูรณ์พร้อม และการปรับตัวของคนวัยเกษียณในยุคดิจิทัล “ป้ามอลลี่ก็เหมือนข้าราชการวัยเกษียณทั้งหลายในประเทศนี้ ที่ใช้ชีวิตประจำวันให้หมดไปกับการรูดเลื่อนหน้าจอสมาร์ทโฟน ป้ามอลลี่

เกษียณก็แต่อายุราชการแต่ไม่เคยเกษียณจากความทันสมัย ใหม่เสมอ ... ดาวโน้ลด์แอปพลิเคชัน แทบจะทุกแอปฯ ที่คนหนุ่มสาวเขานิยมเล่นกัน แล้วก็สนุกกับมันจนมือเป็นระวิง” (2562, น. 91) เรื่องราวจบที่มุมมองของหลานชายที่ถ่ายทอดลงในเรื่องเล่าของเขา เขามองความสนุกของสังคม ผู้คนวัยเกษียณที่นัดพบปะกันว่า “มีการแสดงละครลิงอยู่ที่ลานแห่งนั้น” (2562, น. 109) ข้อความนี้ทำให้ปามะลิตการไปงานเลี้ยงกับเพื่อนทันที และเรื่อง “บางอย่างอยู่ข้างใน” เล่าผ่านมุมมองของตัวละคร 3 ตัว คือ คุณยายสว่างซึ่งเป็นหญิงชราวัยเก๋าสืบ หญิงชราที่ไม่เข้าใจว่าทำไมหลานชายจึงนั่งอยู่กับเกมคอมพิวเตอร์ได้เป็นเวลานานขนาดนั้น คุณยายจึงทักท้วงเอาว่าหลานชายถูกผีเข้า คุณนุชนาฏลูกสะใภ้ของยายสว่างที่มองความหลงลืมของคนแก่ว่าเป็นลักษณะของการโดนผีเข้า และมองพฤติกรรมของลูกชายที่ติดเกมคอมพิวเตอร์ว่าเป็นเรื่องปกติ คุณวรรณิ์ลูกสาวของยายสว่างที่ไม่เข้าใจธรรมชาติของคนวัยชรา เรื่องนี้แสดงให้เห็นว่าต่างคนต่างมองกันคนละมุม จึงไม่เข้าใจธรรมชาติของกันและกัน เรื่องสั้นทั้งสามเรื่องแสดงให้เห็นว่าเมื่อผู้คนก้าวเข้าสู่โลกดิจิทัล ผู้คนต่างยึดเอาตนเองเป็นใหญ่ จึงทำให้คนบางกลุ่มโดยเฉพาะผู้สูงอายุถูกละเลยและมองว่าเป็นสิ่งที่แปลกประหลาดในสังคม ผู้ประพันธ์ใช้กลวิธีการปิดเรื่องทั้งสามแบบทิ้งท้ายให้คิด กระตุ้นให้ผู้อ่านเกิดจิตสำนึกและกลับมาทบทวนพฤติกรรมของตนเอง การปฏิบัติตนกับผู้คนรอบข้าง นับเป็นการใช้กลวิธีการนำเสนอเรื่องที่แยบยลอย่างยิ่ง

ประเด็นที่ 3 ความหลากหลายของคนเมืองและคนชนบท

ภาพความหลากหลายของคนเมืองและคนชนบท ปรากฏผ่านเรื่องสั้น 3 เรื่อง ได้แก่ “ไม่มีอะไรเป็นพิเศษ” ซึ่งเป็นการนำเสนอเรื่องราวของคนในสังคมเมือง ลักษณะการใช้ชีวิตประจำวันของคนเมือง เช่น การเดินห้างสรรพสินค้า วิถีของผู้คนในร้านกาแฟ รวมถึงอิสระด้านความหลากหลายทางเพศ คือ กลุ่มชายรักชาย “คู่ชายรักชายวนเวียนเข้ามาตลอด พวกเขาพูดคุย อ้ออแบบคู่รัก คู่หวาน สั่งกาแฟ ชานมมาดื่ม จ้องมองกันไปมา” (2562, น. 147) กลุ่มหญิงรักหญิง “คู่ทอมของเธอลุกขึ้นเดินอาด ๆ ไปสั่งเครื่องดื่มที่บาร์เตอร์ หญิงสาวทอดตามองตามหลังอย่างสนิทสนม” (2562, น. 150) และปิดเรื่องด้วยเหตุการณ์ที่ตัวละครผู้เล่าเรื่องได้เห็นพฤติกรรมต่าง ๆ “แล้วพิมพ์ข้อความสั้น ๆ ลงไปว่า “ไม่มีอะไรเป็นพิเศษ”” (2562, น. 150) แสดงให้เห็นว่าเรื่องราวเหล่านี้เป็นเรื่องปกติของผู้คนในสังคมสมัยใหม่ ความหลากหลายของผู้คนในชนบทปรากฏผ่านเรื่องสั้น 2 เรื่อง คือ พระเยซูไม้ไผ่บาป และแผนขจัดความโง่ของประชาชน โดยเรื่อง “พระเยซูไม้ไผ่บาป” เล่าเรื่องของ ‘เผ่าเนील อาร์มสตรอง’ ชายผู้รับจ้างกำจัดศัตรูพืช ก่อนที่เผ่าเนीलจะมาอยู่ที่หมู่บ้าน เขาเคยเป็นกลุ่มคอมมิวนิสต์อยู่ในหมู่บ้านกลางหุบเขามาก่อน “หมู่บ้านในหุบเขาเป็นชัยภูมิที่ดีสำหรับกองทัพปลดแอกประชาชน ด้วยว่ามันทึบ” (2562,

น. 188) เสียชีวิตรัฐบาลในมุมมองของชาวบ้านชนบทที่ได้รับผลกระทบจากราคาผลผลิตตกต่ำ และเรื่อง “แผนจัดความโง่ของประชาชน” เรื่องนี้ นับว่าเป็นการถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิดในฐานะประชาชนคนหนึ่ง ผ่านกลวิธีการเขียนแบบเมตาฟิสิกชัน (Meta-fiction) ที่พยายามดึงดูดผู้อ่านให้ตระหนักถึงความย้อนแย้งของเรื่องเล่าซึ่งไม่ใช่เรื่องจริง เช่น “เอาละ ผมจะหยุดเอาไว้แค่ตรงนี้ก่อน พวกคุณเห็นอะไรบ้างไหม เมื่อนักเขียนเดินเรื่องมาถึงตอนนี้ ว่าโนะ สนุกดีหรือ แต่ผมก็ว่าจั้น ๆ แหละ แต่ที่ยากกว่านั้น ทำไมพวกคุณไม่สังเกต ไพบุลย์กำลังเล่นกับเรื่องละเอียดอ่อน เขากำลังตักตักดีศรีของมนุษย์ เขากำลังบีบคั้นตัวละครในเรื่องให้ยอมรับถึงความโง่ของตัวเอง” (2562, น. 211) เรื่องนี้มีน้ำเสียงเสียดสีประชดประชัน โดยผ่านนโยบายของรัฐบาล (ในเรื่อง) เรื่องการขึ้นทะเบียนคนโง่ ชาวบ้านในหมู่บ้านไม่มีใครยอมขึ้นทะเบียนคนโง่เพราะต่างคิดว่าตนฉลาด แต่แท้จริงแล้วการที่พวกเขาไม่ยอมขึ้นทะเบียนเพราะว่าพวกเขาไม่ได้รับเงินหรือผลประโยชน์ใด ๆ จากการขึ้นทะเบียนเหล่านี้ต่างหาก สุดท้ายผู้ใหญ่บ้านจึงขึ้นทะเบียนคนโง่เพียงสองคน คือตัวเองและผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน จากเรื่องสั้นทั้ง 3 เรื่อง จึงแสดงให้เห็นความหลากหลายของวิถีชีวิตผู้คนทั้งในเมืองและชนบท การสอดแทรกสภาพสังคมปัจจุบัน ความรู้สึกนึกคิดของตัวละคร ภาวะบีบคั้นต่าง ๆ อันเนื่องมาจากนโยบายทางการเมือง ตามแบบฉบับวรรณกรรมที่เป็นเครื่องสะท้อนความเป็นไปของสังคม

รวมเรื่องสั้น ชุด แผนจัดความโง่ของประชาชน โดดเด่นด้วยฝีมือการประพันธ์ “ชั้นครู” อันรู้มรรยไปด้วยเทคนิคการเขียนที่หลากหลาย ตั้งแต่การเขียนแนวสัจนิยม อุปมาอุปไมย หรือเรื่องเล่าซ้อนเรื่องเล่า การเขียนแบบเมตาฟิสิกชัน ทำให้งานเขียนชุดนี้มีความโดดเด่นชวนติดตาม จึงกล่าวได้ว่ารวมเรื่องสั้นชุด แผนจัดความโง่ของประชาชนได้ทำหน้าที่ของวรรณกรรมอย่างสมบูรณ์แบบทั้งด้านกลวิธีการนำเสนอและเนื้อหาที่นำเสนอเรื่องราวความหลากหลายของชีวิตผู้คน ความเหลื่อมล้ำทางสังคม ความแตกต่างระหว่างช่วงวัย กระตุ้นจิตสำนึกทางสังคมให้คนตระหนักถึงการ “มองเห็น” และการทำความเข้าใจกันให้มากขึ้น ซึ่งจะนำไปสู่การทำความเข้าใจธรรมดาและธรรมชาติของผู้คนตามวิถีทางแห่งวรรณศิลป์

เอกสารอ้างอิง

ไพบุรย์ ธัญญา. 2562. แผนจัดความโง่ของประชาชน. ปทุมธานี: นาค.